

Actueel voorkomen van
Rosse Stekelstaarten in
Nederland,
situatie februari 2016

Roy Slaterus

Sovon-rapport 2016/23

Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland, situatie februari 2016

Roy Slaterus

Dit rapport is samengesteld in opdracht van de
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
Divisie Landbouw & Natuur
van het Ministerie van Economische Zaken

Nederlandse Voedsel- en
Warenautoriteit
Ministerie van Economische Zaken

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2016

Dit rapport is samengesteld in opdracht In opdracht van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, Divisie Landbouw & Natuur van het Ministerie van Economische Zaken

Wijze van citeren: Slaterus R. 2016. Actueel voorkomen van Rosse Stekelstaarten in Nederland, situatie februari 2016. Sovon-rapport 2016/23. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Illustratie omslag: Roy Slaterus

Opmaak: John van Betteray, Sovon

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Methode	4
2.1. Aanpak	4
2.2. Veldbezoeken	4
3. Resultaten	5
4. Discussie & conclusies	7
Literatuur	9

1. Inleiding

Sovon Vogelonderzoek Nederland verzamelt gegevens van alle in het wild in Nederland voorkomende vogelsoorten. Daartoe behoren ook populaties van soorten die Nederland niet op eigen kracht hebben bereikt, maar bijvoorbeeld uit vogelcollecties afkomstig zijn. Één van deze soorten is Rosse Stekelstaart *Oxyura jamaicensis*. Deze soort komt van oorsprong voor in Noord-Amerika en is via watervogelcollecties in Europa terecht gekomen (Groot 1997, Henderson 2009). Er wordt verondersteld dat de meeste Nederlandse Rosse Stekelstaarten uit het Verenigd Koninkrijk afkomstig zijn. Ook in Nederland worden echter Rosse Stekelstaarten in gevangenschap gehouden en de kans bestaat dat exemplaren ontsnappen, met name wanneer ze niet tijdig worden gekortwiek. In het Verenigd Koninkrijk zijn de aantallen Rosse Stekelstaarten sterk gedaald na een uitroei-

ingsprogramma ter bescherming van de op wereldschaal bedreigde Witkopeend *Oxyura leucocephala* (waar de soort mee kan hybridiseren; Henderson 2009).

In 2011 heeft Sovon een analyse uitgevoerd naar de locaties waar de Rosse Stekelstaart in de voorgaande tien jaren in Nederland was waargenomen. Daarnaast zijn in februari 2011 Rosse Stekelstaarten op al deze locaties geteld om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de verspreiding en de aantallen op dat moment (Hornman 2011). Een soortgelijke telling is herhaald in februari-maart 2014 (Deuzeman & Slaterus 2014). In voorliggende rapportage presenteren we de resultaten van een zelfde telling die in februari 2016 is uitgevoerd.

2. Methode

2.1. Aanpak

In de eerste plaats is het eerder gemaakte overzicht van locaties waar Rosse Stekelstaarten zijn waargenomen geactualiseerd (zie Hornman 2011, Deuzeman & Slaterus 2014). Dit is gebeurd op basis van interpretatie van beschikbare gegevens uit de maandelijkse watervogeltellingen (op het niveau van monitoringgebieden), het BSP-niet-broedvogelproject, gegevens uit het Atlasproject en losse waarnemingen. Gegevens vanaf januari 2011 werden gebruikt en gekeken is naar zowel de frequentie van het aantal waarnemingen per gebied als de datum van de laatste waarneming. Zodoende is een inschatting gemaakt van 'kansrijke gebieden'. Aan de hand van dit overzicht is een lijst van 50 gebieden geselecteerd, waar de soort nog recentelijk was waargenomen en een huidige aanwezigheid reeel leek.

2.2. Veldbezoeken

In de tweede helft van februari 2016 zijn door medewerkers van Sovon tellingen uitgevoerd in 50 geselecteerde gebieden, om een zo actueel mogelijk overzicht te krijgen van het aantal overwinterende Rosse Stekelstaarten in Nederland. De tellingen werden in een zo kort mogelijke periode uitgevoerd om eventuele dubbeltellingen (door verplaatsingen) te voorkomen. Dit gebeurde in de periode 15-29 februari. De tellingen werden zoveel als mogelijk onder gunstige weersomstandigheden uitgevoerd, zodat de kans op het missen van exemplaren zo klein mogelijk was. Hierbij werd de methode van de door Sovon georganiseerde watervogeltellingen gehanteerd (Hornman *et al.* 2012).

Iedere locatie is ten minste eenmaal bezocht en geteld. Naast het aantal Rosse Stekelstaarten (ook nultellingen zijn genoteerd) zijn de telomstandigheden vastgelegd: teldatum, bestede tijd, teldekking, weersomstandigheden en het aandeel mannetjes en vrouwtjes van waargenomen Rosse Stekelstaarten.

3. Resultaten

In totaal werden 34 Rosse Stekelstaarten geteld, waarvan 23 mannetjes en 11 vrouwtjes. In tabel 1 is een overzicht weergegeven van de locaties. De grootste concentratie werd aangetroffen op de Loenderveense Plas in Noord-Holland en had betrekking op 18 exemplaren, bijna gelijk aan het resultaat van twee jaren geleden. Een tweede con-

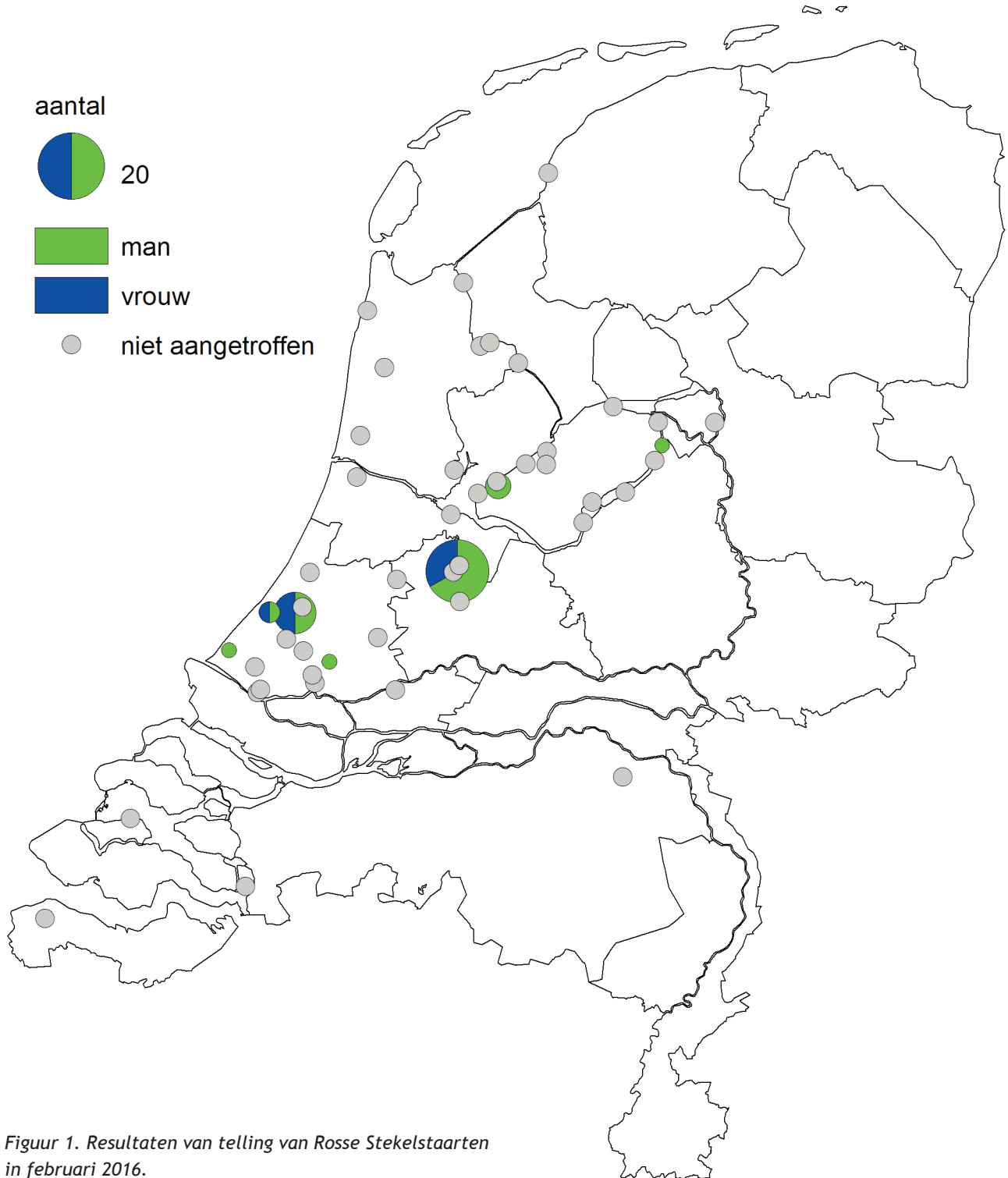
centratie bevond zich op Vogelplas Starrevaart bij Leidschendam in Zuid-Holland (acht exemplaren). Op slechts vijf andere plekken werden exemplaren aangetroffen. De telling in het Markiezaat op de grens van Zeeland en Noord-Brabant leverde ditmaal geen Rosse Stekelstaarten op; in 2014 werden hier nog 11 exemplaren vastgesteld.

Tabel 1. Waargenomen aantallen Rosse Stekelstaarten tijdens landelijke telling in februari 2016.

Gebied	Prov	n man	n vrouw	n totaal
Pampushaven	Flevoland			0
Lepelaarplassen / Lage Vaart	Flevoland	3		3
Oostvaardersplassen/o.v.dijk	Flevoland			0
Bovenwater, Knardijk	Flevoland			0
Keersluisplas	Flevoland			0
Blocq van Kuffeler	Flevoland			0
Wolderwijd & Nuldernew	Flevoland			0
Ketelmeer	Flevoland			0
Vossemeer	Flevoland			0
Drontermeer / Koppelerwaard	Flevoland	1		1
Harderbroek, Wolderwijd & Veluwemeer	Flevoland			0
Harlingen Plasjes	Friesland			0
Polsmaten, Veluwemeer	Gelderland/Flev			0
Drontermeer zuid	Gelderland/Flev			0
Mastenbroek - Kamperweteringslag	Overijssel			0
Oud Zuilen	Utrecht			0
Kraaiennest	Zuid-Holland			0
Aalkeetbuitenpolder	Zuid-Holland			0
Aalkeetbuitenpolder-Rietputten	Zuid-Holland			0
Vlaardingen-Krabbeplas	Zuid-Holland			0
Starrevaartpld, Leidschendam	Zuid-Holland	4	4	8
Leidschendam Vlietland	Zuid-Holland			0
Klinkenbergerplas	Zuid-Holland			0
Zevenhoven - Groene Jonker	Zuid-Holland			0
Kralingsche Plas	Zuid-Holland			0
Zevenhuizerplas, plus roeibaan	Zuid-Holland	1		1
Reeuwijkse Plassen	Zuid-Holland			0
Bergsche Plas, Rotterdam	Zuid-Holland			0
Delftse Hout, Dobbepas	Zuid-Holland			0
s-Gravenzande - Plas van Alle Winden	Zuid-Holland	1		1
Berkel en Rodenwijs - Nieuwe Droogm.	Zuid-Holland			0
Den Haag - Clingendaal - Oosterbeek	Zuid-Holland	1	1	2
Groot Ammers - Polder Liesveld	Zuid-Holland			0
Zwanenwater - Eerste Water	Noord-Holland			0
Enkhuizen - Krabbersgat	Noord-Holland			0
Vooroever Wervershoof	Noord-Holland			0
Andijk - Jachthaven, Gemaal	Noord-Holland			0
Dijkwielen, Oude Zeug	Noord-Holland			0
Alkmaar, Geestmerambacht	Noord-Holland			0
Loenderveense plas	Noord-Holland	12	6	18
Loosdrechtse Plassen - Derde Plas	Noord-Holland			0
Loosdrechtse Plassen - Vuntus	Noord-Holland			0
Waterland - De Poel	Noord-Holland			0
Heemskerk	Noord-Holland			0
Muiden Haven Ballast	Noord-Holland			0
Westbroekplas, Velsbroek	Noord-Holland			0
Colijnsplaat - Wanteskuip	Zeeland			0
Groede - De Blikken	Zeeland			0
Markiezaatsmeer	Zeeland/NB			0
Zeeland, Graspeel	Noord-Brabant			0
		23	11	34

Hoewel de teldekking in de meeste gebieden goed was en de gebieden geteld werden door ervaren watervogeltellers, is het mogelijk dat enkele vogels aan de aandacht ontsnapt zijn. De mate waarin dat mogelijk gebeurde is moeilijk in te schatten, maar omdat de telling op vergelijkbare wijze is uitgevoerd als in eerdere jaren zullen de resultaten onderling goed vergelijkbaar zijn. Het was belangrijk dat alle gebieden binnen een beperkt tijdsbestek werden geteld, omdat zo eventuele verplaatsingen konden worden uitgesloten. De meeste van de bezochte loca-

ties hebben een brede rietbegroeiing langs de oever waartegen vogels zich dicht kunnen ophouden (zeker bij harde wind). Hierdoor kunnen ze bijzonder lastig te zien zijn, zeker in combinatie met de toch al geringe afmetingen van de vogel en de neiging om buiten het rusten regelmatig te duiken. Hier is echter door de tellers rekening mee gehouden en de weersomstandigheden waren goed om te tellen. Daarom is het waarschijnlijk dat het merendeel van de in Nederland aanwezige vogels is geteld.

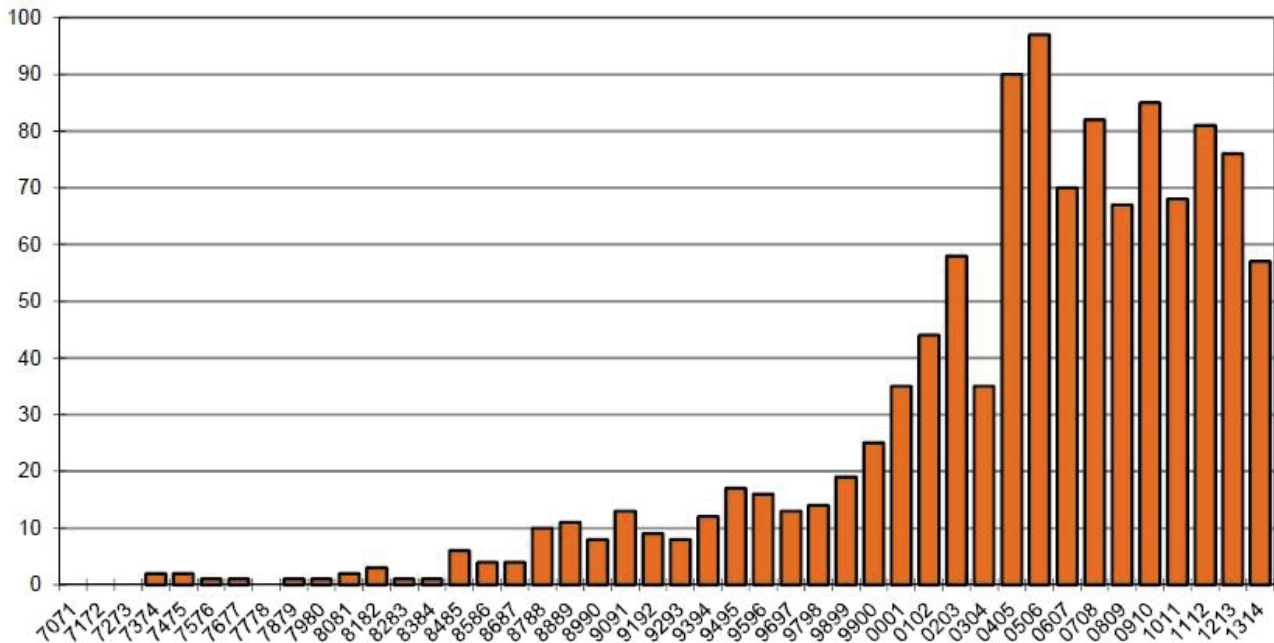
Figuur 1. Resultaten van telling van Rosse Stekelstaarten in februari 2016.

4. Discussie & conclusies

Trend

Het totale aantal waargenomen Rosse Stekelstaarten in februari 2016 was met 34 exemplaren nagenoeg gelijk aan dat van de landelijke telling in februari 2011, toen 33 exemplaren werden vastgesteld. Bij de tussenliggende telling in februari-maart 2014 werden 53 exemplaren geteld.

De maandelijkse watervogeltellingen die verspreid over het land worden uitgevoerd (zie Box 1), laten het volgende beeld zien. Na een toename vanaf eind jaren negentig en de eerste jaren van de 21e eeuw, met een maximum van 97 exemplaren in het seizoen 2005/06, zijn de landelijke aantallen de laatste jaren weer wat achteruitgegaan (Hornman *et al.* 2015).

Figuur 2. Tijdens watervogeltellingen in Nederland vastgestelde seizoensmaxima (hoogste getelde aantallen in een maand in het betreffende seizoen) van de Rosse Stekelstaart.

Box 1: Meetnet Watervogels

De winter van 2015/2016 vormde het 41e telseizoen van het Meetnet Watervogels. Het is onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring van de Nederlandse overheid. De belangrijkste doelen zijn het vaststellen van landelijke en gebiedentrends van overwinterende en doortrekkende watervogels. De tellingen spelen een belangrijke rol bij de implementatie en uitvoering van internationale verdragen ter bescherming van trekvogels en hun leefgebieden, in het bijzonder bij het beoordelen van de 'staat van instandhouding' ten behoeve van de Europese Vogelrichtlijn. Daarnaast zijn ze een belangrijke vinger aan de pols om de kwaliteit van de Nederlandse (zoete en zoute) wateren en uitvoering van de Ecologische Hoofdstructuur. De tellingen worden ook gebruikt voor internationale analyses, zoals bij actuele thema's als klimaatverandering, waarbij we zien dat het verspreidingsgebied van sommige soorten verschuift.

Maandelijks van september tot en met april worden 87 belangrijke watervogelgebieden en 91 aanvullende (agrarische) pleisterplaatsen van ganzen en zwanen geteld; de gebieden zijn verdeeld in teleenheden. In januari vindt de midwintertelling (in 2016 de 50e editie) plaats met een nog bredere teldekking. Voor een soepele organisatie is Nederland opgedeeld in 19 regio's. Het grootste deel van de regiocoördinatoren is werknemer van Sovon, een klein deel bestaat uit vrijwilligers. Maandelijks worden zo'n 2100 telgebieden onderzocht door 1200-1400 waarnemers. In januari, tijdens de midwintertelling, komen daar nog eens 700-800 gebieden en ongeveer 400-500 tellers bij.

De telresultaten kwamen in 2015 net als in voorgaande jaren vrijwel volledig (ongeveer 90%) binnen via het online invoersysteem.

Figuur 2 toont de maxima per seizoen; de hoogste getelde aantallen in een maand binnen het betreffende seizoen.

Broedvogelaantallen

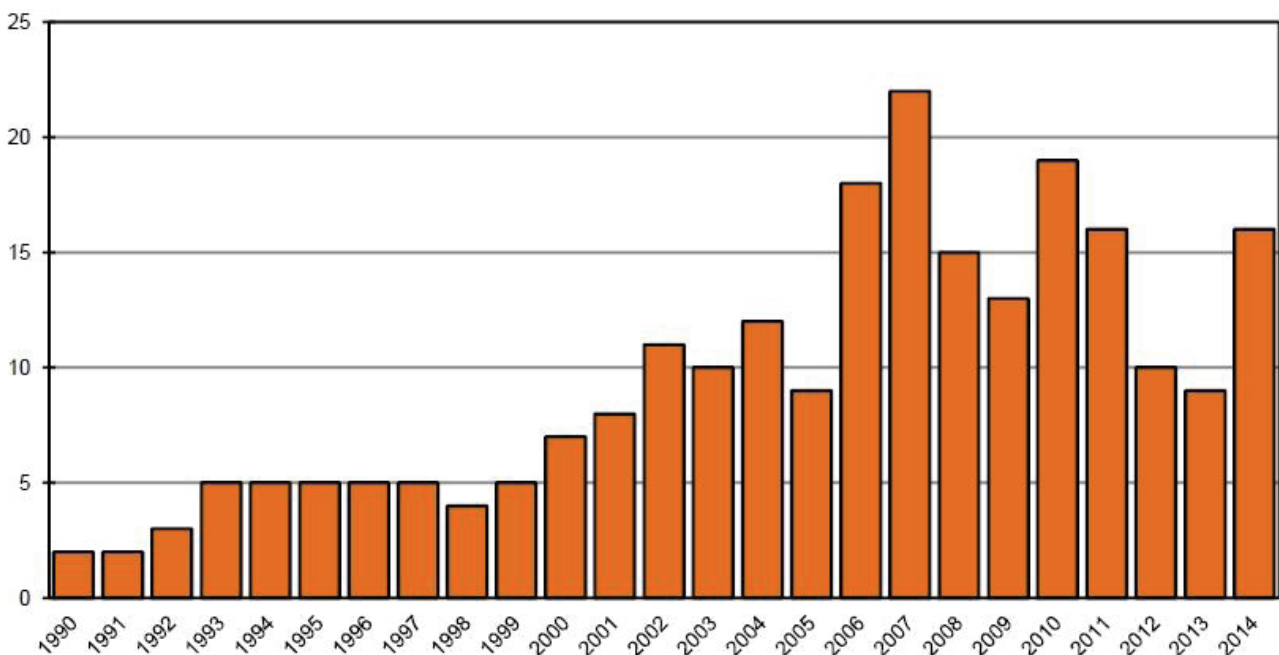
De Rosse Stekelstaart broedt in Nederland sinds het begin van de jaren negentig in kleine aantallen. Figuur 3 toont het geschatte aantal broedparen per jaar. Over het algemeen komen de broedlocaties overeen met de plekken waar de soort tijdens de watervogeltellingen het vaakst wordt gezien, zoals in het Markiezaat, op plassen in Zuid-Holland en de Randmeren; opmerkelijk genoeg ontbrak de soort hier tijdens de februaritelling van 2016. De volledigheid van de tellingen is onbekend; bekende broedgebieden worden onderzocht maar elders worden waarschijnlijk wel paren gemist.

Het aantal van vier zekere broedgevallen was in 2013 hoger dan in 2012 (één). Vrouwjes met jongen zijn toen gemeld uit de Rietputten bij Vlaardingen, Zuid-Holland (twee jongen), Ackerdijk, Zuid-Holland, de Zevenhuizerplas, Zuid-Holland (zes pullen) en het Drontermeer, Gelderland (vier grote jongen). In de Rietputten en het Drontermeer waren bovendien nog één resp. twee territoriale vogels aanwezig.

Op de Hellegatsplaten, Zuid-Holland, werd een nestindicerend mannetje gemeld. Een minder goed gedocumenteerd territorium bevond zich in het Markiezaatsmeer, Noord-Brabant (Boele *et al.* 2015).

In het broedseizoen van 2014 werden er 15-21 paren geteld. Het zwaartepunt lag in het Markiezaatsmeer, Zeeland/Noord-Brabant, waar 11 paren baltsten, overigens zonder verdere aanwijzingen voor broeden. De enige twee locaties waar jongen gezien werden, waren de Jan Durkspolder bij Eernewoude, Friesland (zeven jongen), en de Zevenhuizerplas bij Rotterdam, Zuid-Holland (vijf) (Boele *et al.* 2016).

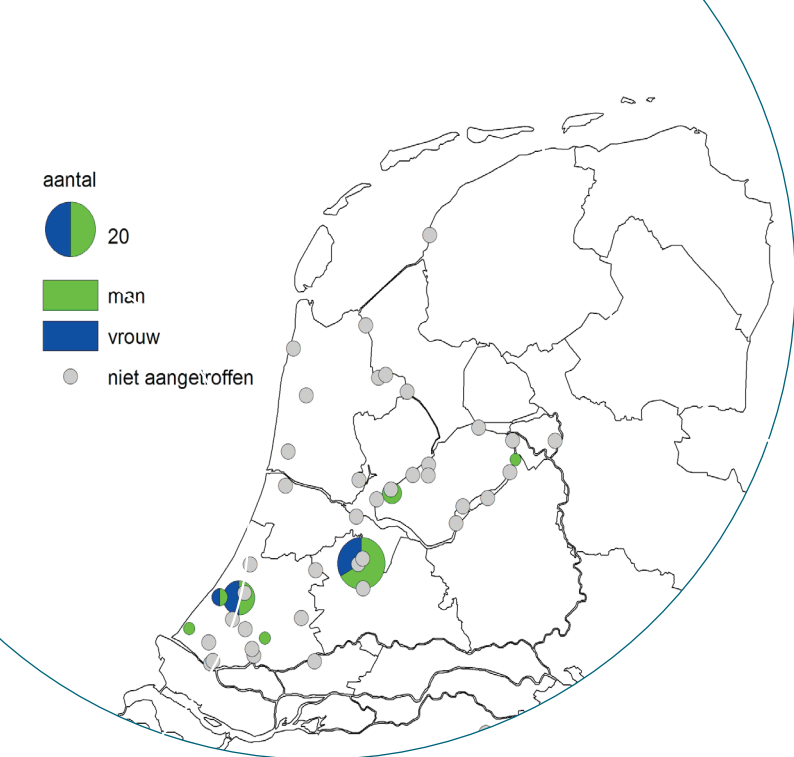
Over de broedbiologie van Rosse Stekelstaart in Nederland is relatief weinig bekend. De soort nestelt vooral langs (veelal vrij kleine) wateren met dichte oever- en onderwatervegetaties (<https://www.sovon.nl/nl/soort/2250>). Een waarneming van een paartje met drie pullen op 22 augustus 2013 (<http://waarneming.nl/waarneming/view/78596907>) geeft aan dat het broedseizoen lang kan doorlopen. Het verspreide voorkomen in lage dichtheden en de voorkeur voor kleine met riet omzoomde plassen bemoeilijkt het tellen van Rosse Stekelstaarten in de zomermaanden.

Figuur 3. Geschatte aantal broedparen (territoria) van de Rosse Stekelstaart in Nederland. Door het tamelijk heimelijke gedrag in het broedseizoen is lang niet altijd eenvoudig te bepalen of er daadwerkelijk van broeden sprake is en zo ja, in hoeverre er sprake is van broedsucces.

Literatuur

- BOELE A., VAN BRUGGEN J., HUSTINGS F.,
KOFFIJBERG K., VERGEER J.-W. & VAN DER
MELJ T. 2015. Broedvogels in Nederland in 2013.
Sovon-rapport 2015/04. Sovon Vogelonderzoek
Nederland, Nijmegen.
- BOELE A., VAN BRUGGEN J., HUSTINGS F.,
KOFFIJBERG K., VERGEER J.-W. & VAN DER
MELJ T. 2016. Broedvogels in Nederland in 2014.
Sovon-rapport 2016/04. Sovon Vogelonderzoek
Nederland, Nijmegen.
- DEUZEMAN S. & SLATERUS R. 2014. Actueel voor-
komen van Rosse Stekelstaarten in Nederland.
Sovon-rapport 2014/36. Sovon Vogelonderzoek
Nederland, Nijmegen.
- GROOT J.B. 1997. Het voorkomen van Rosse
Stekelstaart *Oxyura jamaicensis* in Nederland.
Limosa 70 (1): 27-32.
- HENDERSON I. 2009. Progress of the UK Ruddy
Duck eradication programme. *British Birds* 102:
680- 690.
- HORNMAN M. 2011. Actueel voorkomen
van Rosse Stekelstaarten in Nederland.
Sovon-informatierapport 2011/03. Sovon
Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HORNMAN M., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K.
& KLAASSEN O. 2012. Handleiding Sovon
watervogel- en slaapplaatstellingen. Sovon
Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HORNMAN M., HUSTINGS F., KOFFIJBERG
K., KLAASSEN O., VAN WINDEN E., SOVON
GANZEN- EN ZWANENWERKGROEP & SOLDAAT
L. 2015. Watervogels in Nederland in 2013/2014.
Sovon-rapport 2015/72, RWS-rapport BM 15.21.
Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
-

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

